กระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาเฉพาะกรณี ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี*

The Process of Developing Special Measures instead of Processing Youth and Families by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of the Juvenile Family Court in Chonburi Province

สมเกียรติ รัตนโอภาส
Somkiet Ratanaopath
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.
Corresponding Author's Email: sss1990aone@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ บริบท สภาพปัญหาปัจจุบันของกระบวนการพัฒนาและแนวคิดทฤษฎีในการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชและครอบครัวตามแนวทางตามศาสตร์สมัยใหม่ 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธสันติวิธี กระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัวโดยพุทธสันติวิธี 3) เพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัวโดยพุทธสันติวิธี ในศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ และได้พัฒนาเครื่องมือวิจัยตามแบบอริยสัจโมเดล โดยเดินตามบันได 9 ขั้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้พิพากษาสมทบ จำนวน 13 ท่าน และสนทนากลุ่มเฉพาะ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวิธี นักจิตวิทยา ผู้พิพากษาที่เกี่ยวข้องกับคดีเด็กและเยาวชน ผู้อำนวยการสถานพินิจ ศูนย์ฝึกและการฝึกอบรม จำนวน 8 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพของปัญหาในการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัวยังมีปัญหาที่ควรปรับปรุง โดยเฉพาะมาตรา 90 ที่ต้องการความยินยอมจากผู้เสียหายและการสำนึกผิดของเยาวชน ซึ่งในทางปฏิบัติผู้เสียหายมักไม่ได้มีส่วนร่วมในการเจรจา และกระบวนการบำบัดฟื้นฟูใช้เวลาไม่นานพอที่จะได้ผลจริง 2) หลักพุทธสันติวิธีถูกนำมาใช้ในการพัฒนาเยาวชนผ่านภาวนา 4 ด้าน ได้แก่ กายภาวนา (พัฒนาทางกายและอาชีพ), ศีลภาวนา (ฝึกวินัยและคุณธรรม), จิตภาวนา (ควบคุมอารมณ์), และปัญญาภาวนา (แก้ปัญหาด้วยปัญญา) เพื่อให้เยาวชนรู้จักการอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีคุณธรรม 3) กระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษตามหลักพุทธสันติวิธีของศาลเยาวชนและครอบครัว เน้นการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ และดูแลผู้เสียหายให้มีส่วนร่วมอย่างรวดเร็ว โดยผู้พิพากษาสมทบจะเข้ามาช่วยประสานงานเพื่อให้การบำบัดฟื้นฟูมีประสิทธิภาพและส่งเสริมอาชีพหลังสิ้นสุดคดี

คำสำคัญ: มาตรการพิเศษ; คดีอาญาเยาวชน; มาตรา 90; คดีเยาวชนกับสันติวิธี

---

*Received September 21, 2023; Revised July 29, 2024; Accepted August 5, 2024

Abstract

The study consisted of the following objectives: 1) to analyze context, current problems of a development process, and concepts in the development of special measures in place of juvenile and family prosecution according to the modern science; 2) to analyze the Buddhist peaceful means for developing special measures in place of juvenile and family prosecution; and 3) to present a development process of special measures in place of juvenile and family prosecution by Buddhist peaceful means at Chonburi Juvenile and Family Court. The study employed an action research. The tools were developed based on *Ariyasacca* (the four noble truths) model under 9-step framework. Key informants included 13 associate judges and focus groups included peaceful means experts, psychologists, and judges involved in juvenile cases, directors of the observation center, and directors of training center, in a total of 8 people.

From the study, the following results are found: 1) Problems of using special measures instead of juvenile and family prosecution still need to be improved as the special measures taken prior to the trial where Section 90 will be used are still frequently ineffective because juvenile offenders must agree to a rehabilitation program, in which they must feel guilty before the process can start. In practice, victims do not have the opportunity to participate in the negotiation. Including, the rehabilitation period is typically short, it takes a long time for juvenile offenders to feel guilty, making it difficult to achieve significant correction, healing, and rehabilitation results; 2) The Buddhist peaceful means used in a development process of special measures in place of juvenile and family prosecution include *Bhāvanā* (the four development). This includes *Kāya-bhāvanā* (a physical and occupational development), *Sīla-bhāvanā* (a moral development which includes discipline and morality), *Citta-bhāvanā* (an emotional development to control emotions), and *Paññā-bhāvanā* (an intellectual development so that juveniles can solve problems using wisdom and coexist in the society morally; and 3) The special measures in place of juvenile and family prosecution by Buddhist peaceful means at Chonburi Juvenile and Family Court includes a process that prevents juveniles from repeating the same offence. The juveniles should be encouraged to participate, with the associate judges participating in the coordination, so that the rehabilitation is effective, and the juveniles can find a job at the end of the case.

Keywords: Special Measures; Youth Criminal Cases; Section 90; Juvenile Cases and Peaceful Means

บทนำ

ปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงในประชาคมโลกเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอิทธิพลของการบริโภคนิยม วัตถุนิยม ซึ่งส่งผลกระทบทั้งทางด้านบวกและลบแก่สังคมไทยเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น การเรียนการศึกษา ค่านิยมคุณธรรมจริยธรรมและพฤติกรรมค่านิยม

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ขยายเป็นวงกว้าง ซึ่งสถาบันครอบครัวเป็นหน่วยเล็ก ๆ ที่สุดของสังคมก็จะถูกกระทบไปด้วย โดยมีสภาพความรุนแรง ที่เกิดขึ้นในครอบครัวการหย่าร้างมากขึ้น เด็กและเยาวชนที่อยู่กับครอบครัวที่มีการหย่าร้างก็มีปัญหามากขึ้นเช่นกัน จึงทำให้เด็กและเยาวชนต้องเข้ามาสู่ กระบวนการยุติธรรมเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นคดีลักทรัพย์ ฉกชิงวิ่งราว คดียาเสพติด คดีเกี่ยวกับเพศ คดีเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย จะเห็นได้ว่าปัญหาเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาประเทศชาติ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสเนื่องในการเปิดศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางและสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลาง วันที่ 28 มกราคม 2495 ไว้ว่า "อนาคตของชาติทุกชาติย่อมขึ้นอยู่แก่เด็ก เพราะเด็กก็คือผู้ใหญ่ในเวลาข้างหน้า ถ้าบุคคลได้รับการอบรมบ่มนิสัยให้เป็นพลเมืองดีอยู่ในศีลในธรรม เคารพต่อบทกฎหมายของบ้านเมืองเสียตั้งแต่ยังเยาว์ เมื่อเติบโตขึ้นพลเมืองของประเทศก็จะมีแต่คนดี และประเทศจะเจริญก้าวหน้าต่อไปได้ ก็โดยต้องมีพลเมืองดีดั่งว่านี้ ข้าพเจ้าจึงมีความพอใจที่รัฐบาลของข้าพเจ้าได้มีความสนใจในปัญหาเกี่ยวกับการที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิด และพยายามคิดหาทางที่จะอบรมบุคคลเหล่านี้ให้กลับตนเป็นพลเมืองดี" (His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great, 1952) ทั้งนี้องค์กรสำคัญ ๆ อย่างองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ยูนิเซฟ ยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิทธิคุณภาพชีวิต สุขภาพ ความเป็นอยู่ พัฒนาการต่าง ๆ ของเด็ก โดยให้คำนิยาม เกี่ยวกับเด็ก หมายความว่า บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี โดยทางประเทศไทยก็ลงนามภาคยานุวัติรับรอง สิทธิสำหรับเด็กและเยาวชน เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535 เป็นเวลาร่วม 30 ปี และ ได้มีการจัดรูปแบบการช่วยเหลือเด็กออก เป็นมาตรการต่าง ๆ กว่า 40 มาตรการ โดยมาตรการที่ 40 ของอนุสัญญา กล่าวถึงเด็กที่กระทำความผิดกฎหมายมีสิทธิที่จะได้รับความช่วยเหลือให้เด็กกลับมาเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมได้ และสถานพินิจควรเป็นทางเลือกสุดท้ายสำหรับเด็ก

จากอนุสัญญาที่ประเทศไทยได้ลงนามกับ ประเทศต่าง ๆ เราจึงมีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ในปี พ.ศ. 2553 (Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553, 2010) โดยมีสาระสำคัญในการคุ้มครอง ป้องกัน สิทธิ ของ เยาวชน ที่กระทำความผิดคดีอาญา โดยมีมาตรการที่สำคัญ ๆ เป็น มาตราพิเศษในการใช้ ดุลพินิจ หรือ เบี่ยงแบนคดีเด็กและเยาวชน ไม่ให้ได้รับโทษ หรือรับโทษน้อยที่สุด ไม่เทียบเท่าคดีผู้ใหญ่ มาตรการพิเศษนี้ มี มาตราที่ 86 มาตราที่ 90 และมาตรา ที่ 132 มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาก่อนฟ้องตามมาตรา 86 มาตรานี้ผู้มีอำนาจในการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟู จะเป็นสถานพินิจเป็นผู้จัดการทำแผน ส่วนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นพิจารณาขึ้นสู่ศาลตามมาตรา 90 ที่มีผู้เสียหายยินยอมการทำแผนบำบัด ฟื้นฟูและผู้เสียหายได้รับการเยียวยาความเสียหายไปพร้อมกัน และมาตรการแก้ไขบำบัดพื้นฟูก่อนมีคำพิพากษาตามมาตรา 132 ไม่ต้องมีการยินยอมจากผู้เสียหายก็สามารถทำแผน โดยมีวัตถุประสงค์ในการนำมาใช้เพื่อปรับเปลี่ยน แก้ไข บำบัด พื้นฟู พฤติกรรมเด็กและเยาวชนไม่ให้กลับ ไปกระทำผิดอีก เป็นการเปลี่ยนแปลงกฎหมายคุ้มครองเด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิดของประเทศไทยให้ได้รับการคุ้มครองที่สูงสุดและสอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้นทั้งนี้กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีหน้าที่สำคัญเพื่อคุ้มครองสังคมให้เกิดความสงบสุข ดังนั้น การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของศาล จึงควรต้องมีความสมดุลทั้งคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน คุ้มครองผู้เสียหายและคุ้มครองสังคมไปพร้อมกัน เป็นการเปลี่ยนแปลงกฎหมายคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดของประเทศไทยให้ได้รับการคุ้มครองที่สูงสุดและสอดคล้องกับมาตรฐานสากลมากยิ่งขึ้นทั้งนี้กระบวนการยุติธรรมทางอาญามีหน้าที่สำคัญเพื่อคุ้มครองสังคมให้เกิดความสงบสุข ดังนั้นการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาของศาล จึงควรต้องมีความสมดุลทั้งคุ้มครองเด็กหรือเยาวชน คุ้มครองผู้เสียหาย และคุ้มครองสังคมไปพร้อมกัน เมื่อพิจารณา พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

ส่วนมาตรา 132 เป็นมาตรการพิเศษแทนการพิพากษาคดี ให้ศาลมีดุลพินิจสั่งให้เยาวชนใช้ เพื่อแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เยาวชน ให้รู้สำนึกในการกระทำผิด ไม่ให้กลับไปกระทำผิดซ้ำอีกและกลับคืนสู่สังคมได้โดยเร็ว

เด็กและเยาวชน เป็นอนาคตของประเทศชาติเมื่อเด็กและเยาวชนกระทำความผิดทางกระบวนการยุติธรรมจึงนำกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีทางอาญาที่ลงโทษผู้ใหญ่ เปลี่ยนมาใช้กฎหมายที่มีมาตรการพิเศษตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553, 2010) ตามมาตรา 86 มาตรา 90 และ 132 สะท้อนให้เห็นถึง กระบวนงานยุติธรรมไทยที่นำไปสู่แนวทางการดำเนินการในลักษณะของกระบวนงานยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมและการเยียวยาผู้เสียหาย และการให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ผ่านรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนที่เปิดแนวทางและให้ความสำคัญ กับการแก้ไขปัญหาครอบครัว โดยการมีส่วนร่วมของสหวิชาชีพและการประสานงาน ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน และชุมชนเป็นกระบวนการที่มีความละเอียดอ่อน เพราะฉะนั้นการดำเนินการต้องมี ความละเอียดอ่อนในรายละเอียดรวมไปถึงข้อกำหนดต่าง ๆ ที่ชัดเจนโดยผู้ประสานการประชุม ต้องมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการ และมีทักษะที่ผ่านการฝึกอบรมเป็นอย่างดี และต้องเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญของผู้ดำเนินการแต่ละฝ่าย

ปัญหาที่เกิดจากมาตรการพิเศษนี้คือ มาตรา 90 ที่บุคคลอันเป็นเงื่อนไขในการบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดสังเกตได้ว่ามาตราดังกล่าวยังมีเงื่อนไขที่สำคัญ เห็นว่าอาจเป็นอุปสรรคต่อการคุ้มครองสิทธิเด็กผู้ซึ่งได้หลงกระทำความผิด โดยมาตราดังกล่าวบัญญัติไว้ว่า ให้การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย มีวัตถุประสงค์ให้ผู้เสียหายเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการแก้ไขเด็กผู้ที่กระทำความผิดซึ่งแตกต่างจากในอดีตอย่างชัดเจน ที่ผู้เสียหายไม่มีส่วนเกี่ยวข้องใด ๆ เลยนอกจากสิทธิในการฟ้องร้องดำเนินคดีเท่านั้นแต่การที่กฎหมายกำหนดว่าการที่จะมี แผนบำบัดฟื้นฟูและนำเด็กที่กระทำความผิดเข้าไปดำเนินการตามแผนได้ นั้นต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายเท่านั้นเงื่อนไขดังกล่าวอาจเกิดปัญหาได้หลายลักษณะที่ผู้เสียหายไม่สามารถทำให้ความยินยอมนี้เกิดขึ้น และถ้าผู้เสียหายไม่มียินยอมเสียแล้วไม่ว่ากรณีใด ๆก็ตามดังเช่นผู้เสียหายไม่มาพบหรือไม่สามารถติดต่อได้เลย ในกรณีผู้เสียหายอยู่ต่างภูมิลำเนาและกลับภูมิลำเนาไปแล้วหรือกรณีอื่น ๆ กรณีปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องใช้เวลารอนานเกินไปการจะมายินยอมของผู้เสียหายกฎหมายก็ไม่ได้กำหนดไว้ เมื่อเป็นเช่นนี้เยาวชนก็จะถูกฟ้องดำเนินคดีต่อศาลทำให้กฎหมายนี้ไม่อาจจะใช้ได้เนื่องจากเลยเงื่อนไข ซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือเจตนารมณ์ที่แท้จริงตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นหนึ่งในประเทศภาคีสมาชิก เพราะในสังคมไทยนั้นน่าจะเป็นการยากที่ผู้เสียหาย จะยอมให้บุคคลที่ละเมิดต่อตนไม่ต้องถูกลงโทษเว้นเสียแต่ว่าจะมีการจ่ายเงินจ่ายทองกันเท่านั้นอันยิ่งจะเป็นการเพิ่มภาระ ให้กับครอบครัวเยาวชนผู้กระทำความผิด เพราะพวกเขาต้องพยายามทุกวิถีทางที่จะไม่ยอม ให้บุตรหลานถูกฟ้องร้องดำเนินคดี แม้กฎหมายจะมีมาจากแนวความคิดสมานฉันท์และเป็นกฎหมายทางเลือก แต่เมื่อกฎหมายมุ่งแก้ไขเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคมเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวมอย่างแท้จริง และยั่งยืนอันเป็นวัตถุประสงค์หลักแล้ว การมีเงื่อนไขดังกล่าวก็อาจจะส่งผลให้กฎหมายทางเลือกนี้ ไม่อาจถูกใช้บังเกิดผลจริงตามเจตตนารมณ์ของกฎหมายอย่างที่สังคมคาดหวังได้ จึงทำให้ปัญหาสังคมที่เกิดจากเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดไม่ได้รับการแก้ไขได้มากเท่าที่ควร ปัญหาเด็กและเยาวชนเสพยาเสพติดเป็นปัญหาที่ไม่มีผู้เสียหายเป็นบุคคล ซึ่งมีจำนวนมากจะนำแผนบำบัดฟื้นฟูตามมาใช้ตามบทบัญญัติได้อย่างไรให้มีประสิทธิภาพ กรณีที่ต้องขอความยินยอมจากผู้เสียหายเพื่อให้เด็กมีโอกาสได้เข้ารับการฟื้นฟูและกลับเข้าสู่สังคมดังเดิมได้

การทำวิจัยนี้มุ่งเน้นในการแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ซึ่งมีการใช้มาตรการพิเศษนี้มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยนำหลักการแก้ไขบำบัดเยาวชนที่กระทำผิด และครอบครัวที่มีผู้ปกครองรับผิดชอบโดยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้เกิดขึ้นภายในครอบครัว ผ่านทางการใช้หลักการจิตวิทยาสมัยใหม่และหลักคุณธรรมศีลธรรมโดยหลักพุทธ โดยใช้หลักอริยสัจ 4 มาแก้ไขปัญหา เพราะเชื่อว่าทุกครอบครัวของเยาวชนจะต้องมีทุกข์เมื่อเกิดขึ้นกับลูกหลานของเขา ทุกคนจะต้องช่วยกันร่วมหาสาเหตุแห่งทุกข์ และทุกข์ของแต่ละครอบครัวก็ต่างกันไป ไม่มีสูตรสำเร็จในการขจัดทุกข์ได้ด้วยวิธีการเดียว ดังนั้น การใช้อริยสัจ 4 ในการแก้ไข บำบัดฟื้นฟูเยาวชนจึงครอบคลุมปัญหา ของเยาวชนโดยรวม เมื่อ เยาวชนได้บ่มเพาะความสัมพันธ์ที่ดีเป็นเยาวชนที่มีศีลธรรมและสำนึกในการทำผิดได้ โดยมีความสัมพันธ์ของครอบครัวที่ดีก็เชื่อได้ว่าจะแก้ไขเยาวชนให้กลับตัวกลับใจเป็นคนดีของครอบครัว และสังคมได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบทสภาพปัญหาความจำเป็น และแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี ตามศาสตร์สมัยใหม่ของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเพื่อครอบครัวเยาวชน
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี ของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยนี้มุ่งเน้นเสนอเดินตามกรอบของ Peace Research Model เป็น Action Research ด้วยการค้นหาปัญหาการวิจัย มีทฤษฎีมาเป็นกรอบแนวทางเครื่องมือในการวิจัย นำเสนอหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการนำไปพัฒนาผ่านการบูรณาการ สร้างการพัฒนากลุ่มเป้าหมาย ทำให้ส่งผลกระทบได้องค์ความรู้ใหม่ นำไปสู่คำตอบตามประเด็นปัญหา

ในการวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเพื่อครอบครัวเยาวชน โดยพุทธสันติวิธี ของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี” ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยโดยเป็นการเดินตามบันได 9 ขั้นของหลักสูตรสันติศึกษา สามารถแบ่งออกเป็น 9 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี ว่ามีสภาพปัจจุบันเป็นอย่างไร ผ่านการใช้เครื่องมือ SWOT เพื่อการวิเคราะห์ ด้วยการสัมภาษณ์และสันติสนทนาบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัวโดยพุทธสันติวิธี เช่น ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรีนักจิตวิทยา ผู้พิพากษาสมทบ ผู้อำนวยการสถานพินิจ ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรม

ระยะที่ 2 ศึกษาความจำเป็นและความต้องการ ของกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี มีความจำเป็นความต้องการอย่างไร ผ่านการใช้เครื่องมือ SWOT เพื่อการวิเคราะห์ ด้วยการสัมภาษณ์และสันติสนทนาบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี โดยใช้ช่องทางสัมมนา หรือ กลุ่ม Zoom meeting การสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวหรือแบบกลุ่มย่อย จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้พิพากษาสมทบ จำนวน 13 ท่าน

ระยะที่ 3 สังเคราะห์กระบวนการให้คำปรึกษา ของกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี เป็นการศึกษากระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี ที่ประสบความสำเร็จของหน่วยงานศาลอื่น เช่น สถาบันหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องขบวนการยุติธรรม ที่จัดฝึกการอบรมกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี โดยใช้ช่องทางออนไลน์โปรแกรม Zoom หรือ MS Team และใช้พื้นที่ของหน่วยงานนั้น ๆ

ระยะที่ 4 จัดเวทีสันติสนทนา ของกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธีเป็นการจัดเวทีผ่านช่องทางออนไลน์เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัวโดยพุทธสันติวิธี ด้านจิตวิทยาด้านศาสนา

ระยะที่ 5 ร่างกระบวนการ ของกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี ใช้เครื่องมือของการ SWOT เพื่อการวิเคราะห์ สัมภาษณ์เชิงลึกในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนคดีเยาวชนและครอบครัวโดยพุทธสันติวิธีนำมาร่างกระบวนการพัฒนาโดยใช้พื้นที่ของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี

ระยะที่ 6 ทดลองก่อนทดลองกระบวนการ (Workshop) ของกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี โดยการนำกระบวนการจากการร่างประกอบด้วย หลักการ วิธีการ ขั้นตอนนำไปทดลองกับกลุ่มเป้าหมายมีการประเมินผลก่อน และหลังการให้คำปรึกษา

ระยะที่ 7 สนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ของกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี ด้วยการเรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความชำนาญเชี่ยวชาญด้านสันติวิธี นักจิตวิทยา ผู้พิพากษาที่เกี่ยวข้องกับคดีเด็กและเยาวชน ผู้อำนวยการสถานพินิจ ศูนย์ฝึกและการฝึกอบรม เพื่อการรับรองกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัวโดยพุทธสันติวิธี จำนวน 8 ท่าน

ระยะที่ 8 ทดลองและพัฒนากระบวนการ ของกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี หลังจากสนทนากลุ่มเฉพาะมีการปรับปรุงแก้ไข จึงนำกระบวนการไปทดลองพัฒนากับเยาวชนที่เกี่ยวข้องกับคดี

ระยะที่ 9 มีการประเมินผล หลังจากการนำไปทดลองใช้และพัฒนาแล้ว มีการประเมินผลผ่านการสังเกต แบบประเมินผล และค่าสถิติร้อยละ เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษ แทนคดีเยาวชนและครอบครัว โดยพุทธสันติวิธี อย่างมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัวโดยพุทธสันติวิธ๊ของ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี” ทำให้ได้ประเด็นที่สอดรับกับวัตถุประสงค์ 3 ประการดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 บริบท สภาพปัจจุบัน ความจำเป็น และแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัวตามศาสตร์สมัยใหม่ของกระบวนการยุติธรรม

ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี เป็นศาลที่มีคดีที่ในการพิจารณาคดีอาญาเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นคดีเกี่ยวกับการลักทรัพย์ คดีเกี่ยวกับเพศ คดีเกี่ยวกับทำร้ายร่างกายและชีวิต คดียาเสพติด และอื่น ๆ ซึ่งเป็นคดีอาญาและคดีที่เกี่ยวกับครอบครัว ความรุนแรงในครอบครัว และคดีคดีอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับครอบครัว คดีที่เข้ามาที่ศาลเยาวชนและครอบครัวที่เป็นคดีอาญามีจำนวนมาก แต่คดีอาญาส่วนใหญ่จะเป็น

คดียาเสพติดที่มีเยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ซึ่งคดียาเสพติดเหล่านี้เป็นคดีอาญาก็จริง แต่เป็นคดีที่มีรัฐเป็นผู้เสียหาย จึงไม่เข้าเกณฑ์ในการใช้มาตรา 90 ซึ่งเป็นมาตราที่ต้องมีผู้เสียหายเป็นเอกชนมาเป็นผู้เสียหายและจัดการแผนบำบัดฟื้นฟูเยาวชน การใช้มาตรา 90 จึงมีความยากที่จะใช้มาตรานี้ในทางปฏิบัติ การที่ไม่มีผู้เสียหายที่เป็นเอกชนมาศาล ด้วยสาเหตุที่แตกต่างกันไป เช่น เป็นคดีที่มีมูลค่าความเสียหายเล็กน้อย เป็นคดีที่ผู้เสียหายไม่มีภูมิลำเนาอยู่ที่ศาลนั้น เป็นคดีเรื่องเพศ กระทำชำเราเพราะผู้เสียหายมีความอาย คดีที่มีผู้เสียหายเป็นบริษัท ห้างร้านที่มักจะไม่ยอมให้มีการเจรจา ไม่มีเวทีที่จะพูดคุยเจรจาก่อนการพิจารณานำคดีมาสู่ศาล และบางครั้งผู้เสียหายยินยอมและเด็กมีสำนึกและให้การเยียวยา แต่ผู้เสียหายไม่มาศาลเพราะต้องเสียเวลาเสียเงินเสียงานในการมาทำคดีที่ศาล

แนวคิด ทฤษฎีตามศาสตร์สมัยใหม่ที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัว โดยนำอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กขององค์กร UNICEF มาใช้จากอนุสัญญาที่ประเทศไทยได้ลงนามกับประเทศต่าง ๆ เราจึงมีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ในปี พ.ศ. 2553 มีสาระสำคัญในการคุ้มครองป้องกันสิทธิของเยาวชนที่กระทำความผิดคดีอาญา โดยมีมาตรการที่สำคัญ ๆ เป็นมาตราพิเศษในการใช้ดุลพินิจหรือเบี่ยงแบนคดีเด็กและเยาวชนไม่ให้ได้รับโทษหรือรับโทษน้อยที่สุด ไม่เทียบเท่าคดีผู้ใหญ่ มาตรการพิเศษนี้ มีมาตราที่ 86 มาตราที่ 90 และมาตรา ที่ 132

วัตถุประสงค์ที่ 2 พุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรี ในการใช้มาตรการพิเศษดำเนินคดีอาญาของเด็กหรือเยาวชนมีหลักใหญ่ ๆ คือ ทำอย่างไรไม่ให้เด็กหรือเยาวชนไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก เมื่อเด็กหรือเยาวชนมาสู่ศาลผู้พิพากษาสมทบและผู้ให้คำปรึกษาเด็กหรือเยาวชนมีบทบาทมากที่จะเป็นตัวกลางในการให้คำปรึกษาเด็กหรือเยาวชน การนำภาวนา 4 มาใช้กับการพัฒนาเด็กและเยาวชน คือ กายภาวนา โดยมีบทบาทในการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาพัฒนาในการดูแลเยาวชน เมตตาแก่เด็กหรือเยาวชนช่วยแนะนำแนะแนวในทางที่ถูกต้องให้เยาวชนให้หลักศีลธรรมทางพุทธศาสนาอย่างง่าย ๆ ให้เยาวชนได้เข้าใจ และมีความกรุณาต่อเด็กหรือเยาวชนที่เขาอาจหลงผิดและให้ความช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชนตามสมควร และมีมุทิตายินดีต่อเยาวชนที่ทำตามคำแนะนำหรือให้คำปรึกษาไป เช่น ตั้งใจช่วยพ่อแม่ทำงานหรือตั้งใจเรียนหนังสือ เมื่อเด็กหรือเยาวชนได้ทำตามก็ยินดีชื่นชมเขา ในบางครั้งบางเรื่องที่เด็กหรือเยาวชนต้องการระบายออกซึ่งความคิดเห็นผู้ให้คำปรึกษาจะต้องมีใจเป็นกลาง คือ อุเบกขาในการรับฟังและให้คำแนะนำไป ทั้งนี้ผู้ให้คำปรึกษายังต้องให้หลักพุทธธรรมเหล่านี้แก่ผู้ปกครองของเด็กหรือเยาวชนให้ได้รับรู้ เพราะผู้ปกครองของเยาวชนเป็นคนสำคัญและมีส่วนช่วยในการที่จะทำให้เด็กหรือเยาวชนไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ

วัตถุประสงค์ 3 พบว่า กระบวนการพัฒนาการมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีโดยพุทธสันติวิธี โดยเฉพาะมาตรา 90 ที่เป็นมาตราที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหายในการพัฒนาให้สามารถนำผู้เสียหายในคดีมาทำการไกล่เกลี่ยเยียวยาและรู้สำนึกของผู้กระทำความผิดได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ที่คดีอาญาให้ความสำคัญกับผู้เสียหาย ต้องพัฒนาโดยด้วยศาสตร์สมัยใหม่คือการพัฒนากระบวนการปฏิบัติขั้นตอนของการเจราไกล่เกลี่ย เยียวยาผู้เสียหาย ซึ่งศาสตร์สมัยใหม่ใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาใช้ในคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชน การเยียวยาแก้ไขเป็นภาระผูกพันธ์ที่เยาวชนผู้กระทำผิดต้องมีความรู้สำนึกผิดต่อผู้เสียหาย การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในกระบวนการพัฒนาจึงหยิบยกหลักภาวนา 4 ด้าน ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนามาเป็นหลักในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิด

การพัฒนาครอบครัวที่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดมาแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ต้องพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัวของเด็กหรือเยาวชนโดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งผู้ปกครอง บิดา มารดา โดยธรรมชาติ

ทำทุกอย่างเพื่อลูกด้วยความรักและการกระทำที่ออกมา คือ ความรักความปรารถนาดีเอาใจใส่เลี้ยงดูลูกให้เจริญเติบโตและงอกงามมีความสุข คือมีเมตตาและ มีความกรุณา มีความสงสาร คอยช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชนให้พ้นจากความยุ่งยากเดือดร้อน หลักพรหมวิหาร 4 ที่เรารู้กันว่า บิดา มารดานั้น เป็นตัวอย่างของคนที่มีพรหมวิหารธรรม 4 ประการ จากคุณธรรมในใจที่มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ทางครอบครัวก็แสดงออกมาภายนอกด้วยการลงมือทำ คือปฏิบัติต่อเยาวชนโดยทำการเลี้ยงดูและฝึกหัดอบรมสั่งสอน พร้อมทั้งทำหน้าที่ต่าง ๆ อย่างที่กล่าวมาข้างต้น การปฏิบัติทั้งหมดนี้เรียกว่าการสงเคราะห์ ซึ่งสรุปได้ตามหลักสังคหวัตถุเป็น 4 อย่าง คือ ทาน การให้ การเสียสละ การแบ่งปัน ช่วยปลูกฝังให้เด็กหรือเยาวชนเป็นคนไม่เห็นแก่ตัว ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ ไม่พูดจาหยาบคายก้าวร้าว พูดดีต่อกัน อัตถจริยา ช่วยแรง ช่วยเหลือกัน สมานัตตตา การทำความดีอย่างเสมอต้นเสอมปลาย

องค์ความรู้ใหม่

Figure 1: PRJ Model

การพัฒนามาตรการพิเศษแทนการลงโทษเยาวชนและครอบครัวด้วย PRJ Model = Peace Restorative Juvenile ซึ่งได้แก่

P = Peace หลักพุทธธรรม (ภาวนา 4, สติปัฏฐาน, พรหมวิหาร 4, สังคหวัตถุ 4)

R = Restorative การเยียวยา แก้ไข บำบัด ฟื้นสัมพันธ์

J = Juvenile กระบวนการการเยียวยา แก้ไข บำบัด และฟื้นสัมพันธ์ เด็กและเยาวชนที่เข้ามาสู่ขั้นตอนกระบวนการในศาล

Peace หมายถึง หลักธรรมที่นำมาใช้คือ ภาวนา 4 และการใช้ สติ เป็นฐาน ไม่ว่าจะพัฒนาทางกาย ทางศีล ทางจิต และปัญญา การพัฒนาครอบครัวที่เด็กหรือเยาวชนที่กระทำความผิดมาแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ต้องพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัวของเด็กหรือเยาวชนโดยใช้หลัก พรหมวิหาร 4 ผู้ปกครอง บิดา มารดา โดยธรรมชาติทำทุกอย่างเพื่อลูกด้วยความรักและการกระทำที่ออกมา คือ ความรักความปรารถนาดี เอาใจใส่ เลี้ยงดูลูกให้เจริญเติบโตและงอกงามมีความสุข คือมีเมตตาและ มีความกรุณา มีความสงสาร คอยช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชนให้พ้นจากความยุ่งยากเดือดร้อน ช่วยแก้ไขปัญหาและปลดเปลื้องความทุกข์ ยามใดที่เด็กหรือเยาวชนแก้ไข เปลี่ยนแปลงเชื่อฟังคำปรึกษา ผู้ปกครองมีมุทิตา คอยส่งเสริมให้กำลังใจ และพลอยยินดีเมื่อลูกประสบความสำเร็จ ประสบความก้าวหน้า หรือทำความดีงามถูกต้อง มีอุเบกขา ในเวลาที่สมควร เช่น เมื่อเยาวชนจะต้องรับผิดชอบตัวเอง หรือควรรู้จักฝึกหัดทำอะไรด้วยตนเอง ท่านก็จะให้โอกาสแก่เยาวชนที่จะพัฒนาตัวเอง ประกอบด้วย

1. ภาวนา 4

- มีวินัย กายภาวนา แปลว่า การทำกายให้เจริญ ไม่ใช่เพียงให้กายเติบโตไร้โรคภัย แต่หมายถึงการใช้กายให้สัมพันธ์สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอย่างสร้างสรรค์ เกิดประโยชน์ เช่น การนั่งทำงานที่ปลอดภัย การเลือกเสพบริโภคสิ่งที่ดีเข้าสู่ชีวิตของตน รวมถึงการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการพัฒนาชีวิตของตนและสังคมได้ เด็กหรือเยาวชนต้องมีวินัย และรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

- มีศีลธรรม ศีลภาวนา แปลว่า การพัฒนาศีล ไม่ใช่เพียงการปฏิบัติตามหลักจารีต ศาสนา แต่หมายถึงการพัฒนาความสัมพันธ์กับสังคม เพื่อนมนุษย์ ให้เป็นไปในทางช่วยแก้ปัญหา และสร้างสรรค์สังคมที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาชีวิต ทั้งในครอบครัว และสังคมการทำงาน ขยายไปจนถึงการจัดตั้งวางระบบชี้นำสังคมตามบทบาทหน้าที่ของตน

- มีสันติ จิตภาวนา การพัฒนาจิตใจ คือการฝึกอบรมให้จิตใจมีสุขภาพจิตดี มีศักยภาพในการทำกิจต่าง ๆ ไม่ซึมเซาซัดส่าย อีกทั้งยังประกอบไปด้วยคุณธรรม ความดีงามต่าง ๆ เช่น เมตตา กรุณา ฉันทะ หมั่นเพียร เข้มแข็ง อดทน จดจ่อ สดชื่น เพื่อให้จิตใจนั้น พร้อมที่รับกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การจัดการด้วยปัญญาได้อย่างเต็มศักยภาพ

- มีปัญญา ปัญญาภาวนา การทำปัญญาให้เจริญงอกงาม หรือพัฒนาปัญญา คือความรู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายถูกต้องตามความเป็นจริง สามารถนำความรู้ความคิดมาประยุกต์ใช้แก้ปัญหา สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ รวมทั้งในการบริหารจัดการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาตนและสังคมยิ่งขึ้นไป

2. สติปัฏฐาน

หลักสติปัฏฐานเป็นหลักธรรม ในพระพุทธศาสนาเป็นหลักการที่มนุษย์มีศักยภาพ ในการพัฒนาตนเอง สิ่งจำเป็นที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนา ในพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการหนึ่งของการพัฒนาพฤติกรรมโดยใช้สติปัฏฐานด้านกาย ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนการแสดงออกของเยาวชนได้มีองค์ความรู้จากวิธีการ และการหลักสติปัฏฐานมาพัฒนาเยาวชน โดยใช้วิธีที่เกี่ยวกับหลักสติปัฏฐานมาพัฒนา ได้แก่ ด้านกาย ด้านวาจา ด้านจิต ด้านกาย คือ การมีสติพิจารณาทางกายถึงความเคลื่อนไหวในหมวดกาย โดยใช้หลักสติในหมวดอิริยาบถกับเยาวชน เช่น การนั่ง ยืน นอน และเดิน อย่างมีสติ โดยการฝึกให้มีสติ

3. พรหมวิหาร 4

คุณธรรมที่จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดี ข้อสำคัญก็คือ เมื่อเป็นพระพรหม พ่อแม่ก็เลี้ยงลูกมาโดยมีหลักคือ พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ซึ่งโดยสาระสำคัญทั้ง 4 ข้อรวมแล้วก็มี 2 ด้าน คือ ภาคความรู้สึก ได้แก่สามข้อแรก แยกเป็น เมตตา กรุณา มุทิตา และภาคปัญญา ซึ่งแสดงออกที่อุเบกขา ได้แก่การวางท่าทีหรือวางตัวเฉยไว้ ไม่ทำให้ แต่คอยดูให้เขาทำ

4. สังคหวัตถุ 4

หลักพระพุทธศาสนาสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา และข้อที่เห็นได้ชัดและเห็นจุดเด่นของ “การให้” อย่างน้อยสองประการ กล่าวคือ ว่า “ผู้ให้ย่อมผูกไมตรีไว้ได้” และ “ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก คนหมู่มากย่อมคบเขา” หลักการเช่นนี้เป็นการให้ความสำคัญแก่ “ผู้ให้” ซึ่งได้รับการยอมรับจาก “ผู้รับ” หรือบุคคลทั่วไปที่แสดงความชื่นชมต่อการให้ แม้จะไม่ได้เป็นผู้รับโดยตรงก็ตาม ฉะนั้น การให้ที่นำไปสู่การผูกมิตร และนำมาซึ่งความสัมพันธ์ในเชิงบวกระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกันในบรรยากาศของความขัดแย้งกัน ก็คือ “การให้อภัย” เหตุผลสำคัญของการให้อภัยเกิดจากพื้นฐานทางความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ว่า “ใครบ้างไม่มีโทษ ใครบ้างไม่มีความผิด ใครบ้างไม่ถึงความหลงใหล ในโลกนี้ ใครเป็นผู้มีปัญญา เป็นผู้มีสติในกาลทุกเมื่อเล่า” ฉะนั้น “เมื่อเราขอโทษอยู่หากบุคคลใดไม่ยอมยกโทษให้ ยังมีความโกรธอยู่ภายในมีความแค้นเคืองหนัก บุคคลนั้น ชื่อว่าย่อมผูกเวร” ซึ่งการผูกเวรดังกล่าวจึงนำไปสู่ผลลบแก่มนุษย์เอง และสังคม ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ การให้อภัยจึงมีความสำคัญแก่วิถีชีวิต และการดำรงอยู่ของมนุษย์ทั้งในเชิงปัจเจกและสังคมในหลายมิติด้วยกัน

Restorative หมายถึง การเยียวยา แก้ไข บำบัด ฟื้นสัมพันธ์ โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ที่เรารู้กันว่า บิดา มารดานั้น เป็นตัวอย่างของคนที่มีพรหมวิหารธรรม 4 ประการ จากคุณธรรมในใจที่มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ทางครอบครัวก็แสดงออกมาภายนอกด้วยการลงมือทำ คือปฏิบัติต่อเยาวชนโดยทำการเลี้ยงดูและฝึกหัดอบรมสั่งสอน พร้อมทั้งทำหน้าที่ผู้ปกครองที่ดี การปฏิบัติทั้งหมดนี้เรียกว่าการสงเคราะห์ ซึ่งสรุปได้ตามหลักสังคหวัตถุ เป็น 4 อย่าง คือ การให้ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา

Juvenile หมายถึง กระบวนการ เยียวยา แก้ไข บำบัด ฟื้นสัมพันธ์เด็กและเยาวชน ที่เข้ามาสู่กระบวนการทางศาลเพื่อการ เยียวยา แก้ไข บำบัด และฟื้นสัมพันธ์ และเมื่อได้พัฒนาแล้วนั้น ก็เป็นการพัฒนาระบบองค์รวมแห่งการดำเนินชีวิตของคนให้เจริญงอกงามขึ้นอย่างประสานสัมพันธ์ เด็กหรือเยาวชนที่ได้รับการพัฒนาทางด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ได้มีการแสดงออกถึงความต้องการที่แท้จริงที่ต้องการได้รับจากผู้ปกครอง และเกิดความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัวสอดคล้อง ส่งผลเกื้อกูลกันไปด้วยดีทั้งระบบ ซึ่งประกอบด้วยพัฒนาการ 4 ด้าน (ภาวนา 4) คือ กาย ศีล จิต ปัญญา เมื่อเด็กหรือเยาวชนได้รับการพัฒนาก็นำเอาการพัฒนา มาเป็นแกนกลางของระบบการพัฒนา แก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ให้เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะเกิดขึ้น เมื่อระบบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ดำเนินไปด้วยดี โดยที่ทุกส่วนเป็นปัจจัยส่งผลในทางเกื้อกูลกัน ทำให้ดำรงอยู่ดีด้วยกัน ไม่ใช่การมุ่งพัฒนาเพียงด้านใดด้านหนึ่ง และปล่อยปละละเลย หรือทำลายด้านอื่น ๆ ไม่ว่าโดยไม่ตั้งใจ หรือว่าโดยไม่ใส่ใจ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า คดีอาญาส่วนใหญ่จะเป็นคดียาเสพติดที่มีเยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ซึ่งคดียาเสพติดเหล่านี้เป็นคดีอาญาก็จริง แต่เป็นคดีที่มีรัฐเป็นผู้เสียหาย จึงไม่เข้าเกณฑ์ในการใช้มาตรา 90 ซึ่งเป็นมาตราที่ต้องมีผู้เสียหายเป็นเอกชนมาเป็นผู้เสียหายและจัดการแผนบำบัดฟื้นฟูเยาวชน การใช้มาตรา 90 จึงมีความยากที่จะใช้มาตรานี้ในทางปฏิบัติ การที่ไม่มีผู้เสียหายที่เป็นเอกชนมาศาล ด้วยสาเหตุที่แตกต่างกันไป เช่น เป็นคดีที่มีมูลค่าความเสียหายเล็กน้อย เป็นคดีที่ผู้เสียหายไม่มีภูมิลำเนาอยู่ที่ศาลนั้น เป็นคดีเรื่องเพศ กระทำชำเรา เพราะผู้เสียหายมีความอับอาย คดีที่มีผู้เสียหายเป็นบริษัทห้างร้านที่มักจะไม่ยอมให้มีการเจรจา ทั้งนี้เพราะไม่มีเวทีที่จะพูดคุยเจรจาก่อนการพิจารณานำคดีมาสู่ศาล ดังนั้น การนำหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน ที่มุ่งเน้นการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู ซึ่งเป็นมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา จึงสอดคล้องกับแนวคิดกระบวนการยุติธรรม

เชิงสมานฉันท์ (Restorative theory) (United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), 2020) สำหรับเด็กและเยาวชนที่มุ่งเน้นในการแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดทางอาญา ด้วยวิธีการที่ให้ผู้ได้รับผลกระทบจากการกระทำดังกล่าวมาร่วมมือที่จะหาทางแก้ไขปัญหาเพื่อนำไปสู่การฟื้นฟูเยียวยา รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และชุมชนด้วยซึ่งกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีความแตกต่างกับกระบวนการยุติทางอาญาในปัจจุบันกล่าวคือมีกระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็น เด็กและเยาวชน ผู้เสียหาย นักจิตวิทยา และผู้แทนชุมชน รวมทั้งหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างแท้จริงเพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดความสำนึกในการกระทำความผิดของตนและปรับปรุงพฤติกรรมของตนเอง ขณะเดียวกันนั้นผู้เสียหายต้องได้รับการเยียวยาความเสียหาย และได้รับรู้ถึงปัญหาของเด็กและเยาวชนมีความเห็นอกเห็นใจและพร้อมที่จะให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนได้กลับ คืนสู่สังคมอย่างปกติสุข เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญและแนวความคิดตามหลักสากล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การนำภาวนา 4 มาใช้กับการพัฒนาเด็กและเยาวชน คือ กายภาวนา โดยมีบทบาทในการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาพัฒนาในการดูแลเยาวชน เมตตาแก่เด็กหรือเยาวชน ช่วยแนะนำ แนะแนวในทางที่ถูกต้องให้เยาวชนให้หลักศีลธรรมทางพุทธศาสนาอย่างง่าย ๆ ให้เยาวชนได้เข้าใจ และมีความกรุณาต่อเด็กหรือเยาวชนที่เขาอาจหลงผิดและให้ความช่วยเหลือเด็กหรือเยาวชนตามสมควร และมีมุทิตายินดีต่อเยาวชนที่ทำตามคำแนะนำหรือให้คำปรึกษาไป ทั้งนี้เพราะ พรหมวิหารธรรม 4 ประการนี้ เป็นธรรมที่แสดงถึงความเมตตาเป็นหลักใหญ่ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน งดเว้นซึ่งการเบียดเบียนกันและกัน เสริมสร้างให้เด็กและเยาวชนมีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี เพราะในปัจจุบันสภาพทางสังคมมีความเสื่อมลงของคุณธรรมและจริยธรรมเป็นอย่างมาก ซึ่งมีความสอดคล้องกับ Phrakhrurattanakornvisut et al. (2022) ที่กล่าวว่า สภาพปัญหาทางจริยธรรมที่ถอยหลังลงเรื่อย ๆ สังคมไทยก็จะเกิดมีแต่ความวุ่นวายไม่มีที่สิ้นสุด คนเก่งอาจจะมีมากแต่หากว่าเก่งแล้วขาดคุณธรรมความดี ขาดคนดีสังคมจะน่าอยู่ได้อย่างไร การนำหลักจริยธรรมมาพัฒนาเยาวชนจึงมีความจำเป็นอย่างมากเป็นประการแรก ทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักศีลธรรมคือเป็นหลักการจัดระบบระเบียบการดำเนินชีวิตที่ดีงาม เพราะฉะนั้น การดำเนินชีวิตเยาวชนควรได้รับการพัฒนาจริยธรรมตั้งแต่เริ่มต้นทั้งทางการพัฒนาทางกาย ทั้งการพัฒนาคุณภาพทางจิตใจด้วย จะเป็นตัวช่วยเสริมสร้างให้เยาวชนมีสติปัญญาที่ดีตามช่วงอายุวัย ทำให้เป็นคนมีความคิดมีเหตุมีผล มีความรู้ความสามารถเท่าทันเหตุการณ์สภาพตามความเป็นจริงของสังคม ทั้งหมดนี้รวมอยู่ในคำว่า “จริยธรรม” โดยอาศัยหลักภาวนา 4 ข้อ ได้แก่ ภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา เป็นตัวช่วยให้จริยธรรมอยู่บนหลักสัจธรรมความจริง ความจริงที่ว่าสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุ เป็นไปตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เมื่อเยาวชนมีการพัฒนาเรียนรู้เข้าใจตามความเป็นจริงเหล่านี้ได้ จะทำให้สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองอย่างมีคุณภาพ ทำให้เกิดการปรับตัวอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นพลเมืองที่ดีของชาติต่อไป และยังสอดคล้องกับ Phrakhrupalad Thanapat Uttamapunyo, Suwannawong, and Phramaha Suporn Rakkhitadhammo (2022) ที่พบว่า เด็กและเยาวชนมีสภาพปัญหาทางด้านจิตใจ อันประกอบไปด้วยการไม่สามารถควบคุมอารมณ์และความรู้ ไม่เข้าใจในสภาวะอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น ไม่มีความเห็นอกเห็นใจต่อกันและกัน ซึ่งสาเหตุของปัญหามาจากการขาดจรรยาบรรณทางศีลธรรมและจริยธรรม ไม่มีกิจกรรมฝึกทักษะพัฒนาตนให้มีวัฒนธรรมที่ดี มีความคิดริเริ่มกตัญญูกตเวที ซึ่งการนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 มาฝึกปฏิบัติให้มีไว้ประจำใจเพื่อกำกับความประพฤติให้ดำเนินชีวิตโดยชอบต่อตนเอง ต่อเพื่อนมนุษย์ และสัตว์ทั้งหลาย ด้วยเจตนาที่ดีบนฐานแห่งจิตใจที่มีคุณธรรมก็จะเกิดประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว และสังคมให้สงบสุขได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า กระบวนการพัฒนาการมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีโดยพุทธสันติวิธี โดยเฉพาะมาตรา 90 ที่เป็นมาตราที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เสียหายในการพัฒนาให้สามารถนำผู้เสียหายในคดีมาทำการไกล่เกลี่ยเยียวยาและรู้สำนึกของผู้กระทำความผิดได้อย่างรวดเร็ว โดยใช้หลักพรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่แสดงถึงความรักความปรารถนาดี มีเมตตา และมีความกรุณา ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา โดยการจัดกิจกรรมที่สร้างจิตสาธารณะ สร้างคุณประโยชน์ให้กับผู้อื่น ให้เด็กและเยาวชนได้เห็นถึงคุณค่าและความสำคัญในการให้ การมีน้ำใจแบ่งปันผู้อื่น จะทำให้เกิดความสุขความยินดีได้ ถือได้ว่าเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง ฝึกฝนตนเอง และด้วยเหตุนี้เพราะเด็กและเยาวชนยังเป็นผู้ที่สามารถฝึกได้ยังเป็นผู้ที่มีระยะเวลาในการเรียนรู้ได้มาก การแสดงให้เห็นถึงความเมตตา ความเอื้อเฟื้อ และให้โอกาส จึงเป็นสิ่งที่จะช่วยให้สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดและทัศนคติในใจของพวกเขาได้ สอดคล้องกับ Matchimaphiro (2013) กล่าวว่า การพัฒนาจิตสาธารณะ เป็นการสร้างแรงเสริมเชิงบวกเกี่ยวกับค่านิยมด้านจิตสาธารณะให้เยาวชนเห็นความสำคัญของการเป็นคนดี มีคุณธรรม และมีเจตคติที่ดีต่อการมีจิตสาธารณะ การจัดกิจกรรมให้เยาวชนได้รับประสบการณ์ตรง จะช่วยในการพัฒนาประสิทธิภาพให้กับตัวเยาวชนเอง และรู้จักการยอมรับตนเอง ซึ่งจะช่วยให้สามารถลดปัญหาที่เกิดขึ้นทางสังคมได้ไม่มากก็น้อย และยังสอดคล้องกับ Phramaha Phanuwat Patibhanamethee, Chaiwong, and Phraatikarn Suchat Chantasaro (2017) ได้ศึกษาเรื่อง “พฤติกรรมจิตสาธารณะเด็กไทยยุค Generation Z: การสร้างจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา” พบว่า แรงจูงใจหรือปัจจัยที่จะทำให้นักเรียน นักศึกษาแสดงพฤติกรรมในลักษระพฤติกรรม่จิตสาธารณะ มีการทุ่มเทและอุทิศตน มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล อันจะก่อให้เกิดคุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่มีจิตสาธารณะ เกิดจากการปลูกฝังจากครอบครัวและการดำเนินชีวิตตามตัวอย่างที่ดี

สรุป

ผลของการวิจัยสรุปได้ว่าการพัฒนามาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเยาวชนและครอบครัวโดยพุทธสันติวิธี ได้นำกระบวนการพัฒนาตามหลักสมัยใหม่ที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรม คือ นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) มาปรับปรุงใช้ในศาสตร์สมัยใหม่โดยมีหลักการที่จะต้องเบี่ยงเบนคดีของเด็กหรือเยาวชนให้ใช้การทำโทษ การแค้น จำคุก แบบ ศาลผู้ใหญ่ เปลี่ยนเป็นมาหาวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนแทน โดยกระบวนการก่อนเข้ากระบวนการมีมาตราพิเศษที่นำมาใช้บางมาตรา ซึ่งเป็นมาตราที่เข้ากับหลักการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คือผู้กระทำผิดเด็กหรือเยาวชนต้องสำนึกผิดก่อนและมีการเยียวยาผู้เสียหาย ผู้เสียหายให้อภัย โดยผ่านกระบวนการประสานการประชุมจึงจะทำแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนได้ ในทางปฏิบัติจริงเป็นการยากที่จะให้ผู้เสียหายมาศาลได้ ด้วย เหตุผลหลายประการเช่น ผู้เสียหายคิดว่าความเสียหายเล็กน้อย จึงไม่มา ผู้เสียหายมีภูมิลำเนาต่างจังหวัด ผู้เสียหายไม่ค่ารถค่าเดินทางต้องเสียเวลาต่าง ๆ เหล่านี้ จากการวิจัยและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจึงได้หาทางที่จะพัฒนาขั้นตอนวิธีการในการนำผู้เสียหายมาศาลตั้งแต่คดียังไม่เริ่มโดยจะให้ผู้พิพากษาสมทบเข้าไปรับรู้เรื่องคดีตั้งแต่ชั้นตรวจจับเยาวชนที่มีเอกชนเป็นผู้เสียหาย และรีบนำคดีมาติดตาม ประเมินว่าคดีนี้สามารถตกลงกันได้ก่อนวันนัดพิจารณาคดีครั้งแรก การประเมินจะได้ข้อมูลจากสถานพินิจฯ ศูนย์ให้คำปรึกษาและผู้พิพากษาสมทบที่เป็นผู้ประสานการประชุม มาเจรจาเพื่อเตรียมการก่อนวันนัดครั้งแรก การนำผู้เสียหายมาศาลทางผู้พิพากษาสมทบที่เป็นผู้ประสานการประชุมได้จะเป็นผู้ติดตาม หาวิธีให้ผู้เสียหายมาศาลโดยสมัครใจ โดยศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรีจะมีมาตรการพัฒนาให้มีการให้ค่าป่วยการในการที่ผู้เสียหายมาศาล เพื่อเป็นแรงจูงใจและช่วยผู้เสียหายที่ไม่สามารถมีพาหนะมาศาลได้

การใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีเด็กหรือเยาวชนนำหลักพุทธธรรมโดยใช้ ภาวนา 4 ในการพัฒนาเด็กหรือเยาวชน ให้พัฒนา กายภาวนา โดยฝึกเยาวชนเหล่านี้ให้มีระเบียบวินัย เข้าค่ายทหาร ฝึกพัฒนาอาชีพให้ ให้รักษาดูแลร่างกายตนเองไม่ให้ไปมั่วสุมกับยาเสพติดจะทำให้ร่างกายไม่แข็งแรง ศีลภาวนา ให้รู้จักครองตนให้อยู่ในศีลธรรม โดยเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม หรือนำ เยาวชนที่สมัครใจเข้าบรรพชาถือศีล ให้รู้จักแบ่งปันโดยมี สังคหวัตถุเป็นฐาน คือรู้จักการให้ รู้จักการช่วยเหลือเจือจุน รู้จักการพูดจามีสัมมาคารวะ จิตภาวนา ในด้านจิตใจสอนให้รู้จัก ความมีเมตตา กรุณา และรู้จักชื่นชม มุทิตา และมีความอดกลั้นอดทนมีขันติ เพื่อทำให้จิตไม่ฟุ้งซ่าน ปัญญาภาวนา เมื่อเยาวชนสามารถตั้งสติมั่นและมีวินัย มีความอดทนมองโลกตามความเป็นจริงมีการฝึกฝนพัฒนาตามคำแนะนำของผู้พิพากษาสมทบที่ต้องดูแลเยาวชนตลอดโครงการจนจำหน่ายคดี ทางศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดชลบุรียังติดตามดูแลเยาวชนให้มีอาชีพการงานที่ดีหลังจากนั้น โดยติดตามดูแล ให้อาชีพ ให้ทุนการศึกษา กระบวนการพัฒนาเหล่านี้ได้จัดทำขึ้นเพื่อต้องการเห็นเด็กและเยาวชนหลังการพัฒนาจิตใจด้วยหลักพุทธธรรม แล้วจึงมีความหวังว่า เด็กและเยาวชนเหล่านี้จะไม่หวนกลับมากระทำผิดซ้ำ และเมื่อเด็กหรือเยาวชนไม่หวนกลับมากระทำความผิดอีก ทำให้ครอบครัวมีความสุข ชุมชนเพื่อนบ้านก็ไม่ต้องหวาดระแวง และสังคมก็สงบสันติ

ข้อเสนอแนะ

1.ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 มาตรา 90 เป็นคดีอาญา อยากเสนอให้ว่า ถ้ามีการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในศาลเยาวชนให้ผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้ประนอม ควรได้รับความรู้เกี่ยวกับวิธีการประสานการประชุม

1.2 เป็นไปได้หรือไม่ ที่จะทำให้ มาตรา 132 ใช้แทน มาตรา 90 โดยให้ผู้พิพากษามีคำสั่งให้คดีอาญาเยาวชนที่ไม่ร้ายแรง ที่เห็นว่าเมื่อประเมินแล้วสามารถจะทำได้นำไปเจรจาไกล่เกลี่ยกับผู้เสียหายทุกคดี แต่ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีทักษะในการประสานการประชุมได้ด้วย โดยให้พัฒนาผู้ที่เป็นไกล่เกลี่ยอยู่แล้วในศาลเยาวชนพัฒนาให้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานการประชุมได้ด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป มีประเด็นที่น่าสนใจ คือ

2.1 ควรทำการศึกษาผลลัพธ์ของการใช้มาตรการพิเศษในคดีอาญาสำหรับเยาวชนที่ศาลได้ใช้ไปได้ผลเป็นอย่างไรทั่วประเทศ

2.2 ควรศึกษาว่า คดีอาญาที่มีผู้เสียหายทางอ้อมคือ รัฐเป็นผู้เสียหาย เช่น คดียาเสพติด จะมีทางใดให้เยาวชนที่กระทำความผิด รับผิดชอบค่าเสียหายได้บ้าง จะได้ไม่หวนกลับมาทำความเสียหายได้อีก

References

His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great. (1952). *Summary of the Royal Speech of King Rama IX on Education*. Retrieved May 21, 2023, from https://km.rdpb.go.th/Knowledge/View/187

Juvenile and Family Court and Procedure Act B.E. 2553. (2010). *Royal Gazette*. Volume 127 Part 72a (22 November 2010).

Matchimaphiro, D. (2013). The Public Mind Development of Thai Youths. *Graduate Studies Journal*, 10(46), 13-23.

Phrakhrupalad Thanapat Uttamapunyo, Suwannawong, B., & Phramaha Suporn Rakkhitadhammo. (2022). The Conceptual Model of Development of the Voluntary Works of the Youth of the Intergration Buddhist School in Nakhon Ratchasima Province. *Journal of Buddhist Studies*, 13(2), 44-60.

Phrakhrurattanakornvisut et al. (2022). Development the Basic Ethical in Youth Principles Pray 4. *Journal of Mani Chettha Ram Wat Chommani*, 5(1), 98-109.

Phramaha Phanuwat Patibhanamethee, Chaiwong, S., & Phraatikarn Suchat Chantasaro. (2017). Thai Teenagers's Public Minds in their Z Generation Enhancing Buddhism-Based Public Mines. *Nakhon Lampang Buddhist College's Journal*, 6(2), 40-50.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (2020). *Manual on the Restorative Justice Process*. (2nd ed.). Bangkok: Thailand Institute of Justice.